

Het Rooms-Hollands-Regt

Citation for published version (APA):

de Bruijn, N. (2020). Het Rooms-Hollands-Regt. In G. Martyn, L. Berkvens, & P. Brood (Eds.), *Juristen die schreven en bleven: Nederlandstalige rechtsgeleerde klassiekers* (2 ed., Vol. 21, pp. 55-58). Stichting OVR / Verloren.

Document status and date:

Published: 01/01/2020

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

[This paper was originally published in: Martyn, G., Berkvens, L., & Brood, P. (Eds.) (2020). *Juristen die schreven en bleven: Nederlandstalige rechtsgeleerde klassiekers*. Stichting OVR / Verloren. Pro memorie: bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, Vol. 21.2, pp. 55-58. Please note that this version differs from the published version in some minor details. Original page numbers are in square brackets. Please refer to the published version.]

9 Het Rooms-Hollands-Regt – 1664

Simon van Leeuwen (1626-1682)

Simon van Leeuwen werd op 21 oktober 1626 geboren te Leiden. Aan de universiteit van dezelfde stad promoveerde hij op 23 september 1649 tot doctor in de rechten. Op 4 november van datzelfde jaar legde hij de advocateneed af in den Den Haag, waar hij zaken voerde voor het Hof van Holland en de Hoge Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland. Een paar jaar later verlegde Van Leeuwen zijn activiteiten als advocaat naar zijn geboortestad, nadat hij in 1652 in de door Leiden gekochte heerlijkheid Zoeterwoude als secretaris was aangesteld. In 1669 werd Van Leeuwen in Leiden verkozen tot kapitein van de schutterij en in 1670 tot lid van de vroedschap. Pogingen om tot schepenen te worden verkozen mislukten. Bij een eerste poging in 1670 weigerde Van Leeuwen op voorhand te beloven zijn lu- [56] cratieve betrekking als secretaris te Zoeterwoude op te geven, mocht hij verkozen worden. Dit zette kwaad bloed bij de burgemeesters die over de nieuw aan te stellen schepenen stemden en hadden gehoopt na Van Leeuwens verkiezing de baan van Zoeterwoudes secretaris aan iemand anders te kunnen vergeven. Bij een latere poging om tot schepenen verkozen te worden, speelden Van Leeuwens politieke voorkeuren hem parten. Door zijn stadhoudersgezinde houding tijdens het rampjaar 1672 had hij zijn krediet bij de Leidse regenten verspeeld. Dat Van Leeuwen na het einde van het eerste stadhoudersloze tijdperk in 1672 evenmin op steun van de Prins kon rekenen, lag dan weer aan zijn omgang met Pieter de la Court (1618-1685), een scherp criticus van het stadhouderschap en schrijver van anti-orangistische pamfletten. Aan het einde van zijn leven, in 1681, smaakte Van Leeuwen nog wel het genoegen tot substituut-griffier van de Hoge Raad benoemd te worden. Lang heeft hij van deze benoeming echter niet kunnen genieten. Van Leeuwen stierf op 14 januari 1682.

Van Leeuwens Rooms-Hollands-Regt, waar in de Roomse wetten, met het huydendaagse Neerlands regt, in alles dat tot de dagelijkse onderhouding kan dienen, met een bysondre korthheit, so wel in de vaste Regts-stoffen, als in de manier van Regts-vordering over een gebragt werden verscheen voor het eerst in 1664, uitgegeven door Jacobus Hackens te Leiden en Rotterdam, in één deel. Het is een lijvig boek van 625 pagina's. Van deze editie zagen tussen 1664 en 1676 drie herdrukken het licht. Vanaf 1676 verschenen bij Hendrik en Dirk Boom 'hersteld, ende vermeerderd' nog eens zeven uitgaven. Het 'opstel' was 'telkens gretig afgegaan' zo valt te lezen in de opdracht van een latere, tweedelige, editie uit de jaren 1780-1783, uitgegeven door Jan ten Houten te Amsterdam, met annotaties van Cornelis Wilhelm Decker.

De indeling van het *Rooms-Hollands-Regt* sluit aan bij die van de Instituten van Justinianus. Het eerste boek behandelt de algemene rechtsleer, het staatsrecht en het personenrecht. Boek twee beschrijft het eigendomsrecht, waaronder ook het leenrecht. Het derde boek is gewijd aan het erfrecht. In het vierde boek wordt het verbintenissenrecht beschreven, waaronder ook de 'verbintenis tot misdaad' en de straffen die daaruit voortvloeien. Het vijfde en laatste boek beschrijft het Rooms-Hollandse procesrecht.

Van het *Rooms-Hollands-Regt* zijn ook Engelstalige uitgaven verschenen. Nadat de VOC uit Zuid-Afrika en Ceylon was vertrokken, kwamen haar koloniën onder Engels bestuur. Dit resulteerde in vertalingen die als doel hadden het boek voor Engelstalige bestuurders en magistraten toegankelijk te maken. De eerste Engelstalige uitgave verscheen

in Londen in 1820 bij Joseph Butterworth & Son, onder de titel *Commentaries on the Roman-Dutch Law*. Deze vertaling was gebaseerd op de elfde editie uit 1744 en is gemaakt door verder anoniem gebleven vertalers op instigatie van Sir Alexander Johnston, Chief Justice en First Member of His Majesty's Council te Ceylon. In het woord voorafstaat verder dat de Engelse titel is gekozen naar analogie van Blackstones *Commentaries on the Laws of England*, omdat de werken wat betreft structuur in aanzienlijke mate overeen zouden komen. Een Engelse vertaling van de uitgave uit 1780-1783 volgde in 1882 en 1886 onder de titel *Roman-Dutch Law*. Vertaler was J.G. Kotzé, onder andere president [57] van het Hooggerechtshof van de Kaap. Een tweede editie werd gedrukt in 1921 en 1923.

Van Leeuwen wordt in Zuid-Afrika met zijn *Paratitla* en *Rooms-Hollandse-Regt* tot de 'ou Skrywers' of 'old authorities' gerekend. Zijn werk heeft daarmee in het huidige Zuid-Afrikaanse recht hetzelfde gezag als het institutencommentaar van Arnoldus Vinnius (1588-1657), de *Digestenexegese* van Johannus Voet (1647-1713) en het koopmanshandboek van Johannes van der Linden (1756-1835). Een verschil met Voet en Vinnius vormt de uitvoerige inhoudelijke beschrijving van het Hollandse deel uit het Rooms-Hollandse recht bij Van Leeuwen aan de hand van vroegmoderne juridische werken, costumen, keuren, plaatselijke ordonnantiën en jurisprudentie van het Hof van Holland of de Hoge Raad. Voet en Vinnius beperken zich vaak tot een bondiger weergave van het *ius proprium*. Een vergelijking van de behandeling van het huurrecht bijvoorbeeld laat duidelijk zien dat Van Leeuwen uitvoeriger is.

Van Leeuwen beschrijft in boek IV, deel XXI, nr. 7 wat het adagium 'huur gaat voor koop' behelst. In Holland en de steden Antwerpen, Mechelen en Leiden geldt dat erfgenamen van de verhuurder, ontvangers van legaten en ook kopers van het gehuurde een bestaande huurovereenkomst moeten voortzetten. Te Oudewater hebben huurders echter het huis te ontruimen als ze binnen een zekere termijn van de aanstaande verkoop op de hoogte zijn gesteld. Van Leeuwen verwijst de lezer naar de vroegmoderne juristen Cornelis van Nieustad (1549-1606), Pierre Goudelin (1550-1619), Paul van Christynen (1553-1631) en Hugo de Groot (1583-1645), de costumen van Antwerpen en Mechelen, en de keuren van Leiden en Oudewater. Vinnius daarentegen besteedt aan de regel 'huur gaat voor koop' welgeteld één zin over het geldende recht in Leiden, die ook nog eens in tegenspraak is met wat Van Leeuwen stelt: '*in hac urbe sequuntur ius commune. statut. Leid. 72*' (Inst. 3.26). Voet noemt net als Van Leeuwen dat de regel 'huur gaat voor koop' opgaat voor Brabant, Vlaanderen, Holland, Overijssel en Utrecht. Hij staft deze bewering met verwijzing naar Van Leeuwens *Censura forensis theoretico-practico* (1662). Zelf voegt hij slechts enkele verwijzingen toe naar het geldende recht in het gewest Utrecht (*Commentarius*, 19.2, nr. 17).

Over de kwaliteit van het werk van Van Leeuwen zijn de meningen verdeeld. De Groningse hoogleraar straf- en strafprocesrecht Pieter van Heijnsbergen (1880-1927) vermeldt in zijn *Geschiedenis der Rechtswetenschap in Nederland* uit 1925 dat Van Leeuwen bij 'ervaren en bekwame geleerden' weinig gezag had (105-106). 'Op het gebied van het strafproces is er zelfs, naar het oordeel van de Bosch Kemper [1808-1876], een schadelijke werking van hem uitgegaan', zo lezen we bij Van Heijnsbergen. Volgens Robert Feenstra (1920-2013) zou Van Leeuwen Romeins en inheems recht door elkaar halen. Reinhard Zimmerman (°1952) vermeldt dat grote delen van Van Leeuwens *Censura Forensis* zijn overgeschreven en dat het werk tegenstrijdigheden bevat.

Deze negatieve oordelen over Van Leeuwens werk behoeven enige nuance. Ten eerste schreef Van Leeuwen eerder voor praktijkjuristen dan voor rechtsgeleerden, zoals Johannes Wilhelmus Wessels (1832-1936, *History of Roman Dutch law*, 312), Van Heijnsbergen en ook Jeronimo de Bosch Kemper (Wetboek van Strafvordering, Deel 1, H. 3, §11, cxx) [58] opmerken. Het is dan ook te gemakkelijk hem te beoordelen naar standaarden voor geschriften die wel nadrukkelijk voor rechtsgeleerden zijn bedoeld. Van Leeuwens schadelijke werking lijkt dan vooral veroorzaakt door lieden die zijn werk anders

gebruikten dan Van Leeuwen had bedoeld. Verder waren de opvattingen over plagiaat en het profiteren van andermans intellectuele inspanningen in het Holland van de zeventiende eeuw andere dan die van latere tijden. Van Leeuwen was zeker niet de enige die stukken uit andermans geschriften in eigen werk overnam zonder dat ter plaatse aan te geven. Zo kopieerde ook Arnoldus Vinnius in zijn *Jurisprudentiae contractae* zonder bronvermelding stukken uit Hugues Doneaus *Commentarius de iure civilis*.

Meer specifiek wat betreft het *Rooms-Hollands-Regt* gaan de negatieve oordelen eraan voorbij dat het boek een van de eerste alomvattende overzichtswerken was van het in Holland geldende recht dat was geschreven in het Nederlands (of ‘Duitsch’, zoals Van Leeuwen de taal die in Holland werd gesproken noemt), na Grotius’ *Inleidinge* (1631) en Van Leeuwens eigen *Paratitla* uit 1652. Van Leeuwen stelt in zijn opdracht dat de ‘Duitsche’ taal net zo geschikt is als het Latijn voor het beschrijven van wetenschappelijke onderwerpen. Een andere reden om in het ‘Duitsch’ te publiceren vinden we in de voorrede van zijn *Paratitla*, namelijk ‘dat van het Recht by ons ingevoerd, ende ten deelen selfs gemaect, oock in onse eygen Tale werdt gehandelt’. Verder kwam Van Leeuwen, na zijn doctorstitel behaald te hebben, erachter dat het node ontbrak aan werken die beschrijven hoe ‘het Recht by ons werdt onderhouden’ en die dat recht ‘op het kortste in ‘t geheel hadde te samen gestelt’.

De onderneming om het gehele geldende recht van Holland met uitvoerige bronverwijzingen in de volkstaal samen te vatten mag als een grote prestatie aan Van Leeuwen worden toegerekend. Dit alles, zij het soms met een wat al te vlugge pen bijgeschreven, maakt het eenvoudig de populariteit van het Room-Hollandse-Regt te verklaren. Als overzichtswerk beantwoordde het boek aan de belangrijke eis van de praktijkjurist om snel relevante bronnen te kunnen vinden bij een onder handen zaak. Voor (rechts)historici vormt het werk een dankbare Fundgrube voor bronnen die het vroegmoderne recht beschrijven zoals dat in de praktijk in Holland gold.

R. Fruin, ‘Een gedeelte van Simon van Leeuwens ‘Bedenckingen’’, *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, 1897, 407-464; J.P. van Niekerk en G. van Niekerk, ‘A tale of two translations: Van Leeuwen and Van der Linden and the application of Roman- Dutch law at the Cape in the 1820s’, *Fundamina*, 2018.2, 174-257; C.H. van Rhee, ‘Simon van Leeuwen, Paratitula iuris novissimi, dat is, een kort begrip van Rooms-Hollandts-reght’, in: S. Dauchy et al. (red.), *The Formation and Transmission of Western Legal Culture: 150 Books that Made the Law in the Age of Printing*, Cham, 2016, 210-213; J.W. Wessels, *History of the Roman-Dutch law*, Clark, 2005 (herdr. 1908); R. Zimmermann, *Das Römisch-Holländische Recht in Südafrika: Einführung in die Grundlagen und usus hodiernus*, Darmstadt, 1983.

dr. Niels de Bruijn
Vrije Universiteit Amsterdam